

NACHTDIENST

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

RHIJJA JANSEN

NACHTDIENST

Onvergetelijke en ontroerende
verhalen uit de zorg

Ambo|Anthos
Amsterdam

Omwille van de privacy van de patiënten en cliënten
zijn hun namen en herkenbare details aangepast

ISBN 978 90 263 6768 7

ISBN 978 90 263 6769 4 (e-book)

© 2025 Rhijja Jansen

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining zijn niet toegestaan

Omslagontwerp Nanja Toebak

Omslagillustratie © Marion Vrijburg

Foto auteur © Dirk-Jan van Dijk

Ambo|Anthos *uitgevers* vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Voor de belangrijkste persoon
in mijn leven: mama

Inhoud

Voorwoord – Tommie Niessen 11

Inleiding 15

‘Het leven loslaten is soms een taai klusje’

Rian Krijger, palliatieve zorg thuis 19

‘Zodra ik de lege doos neerzet, kruipt hij erin en valt in slaap’

Gea Krikke, verpleeghuis 27

‘Opeens is ze er niet meer’

Tommie Niessen, hospice 30

‘Als ik straks dood ben, word ik dan een sterretje?’

Jan Willem Stap, repatriëringsverpleegkundige
ambulancedienst 34

‘De pastoor rende zonder broek naar de zaal van de dames’

Marcellino Bogers, psychiatrie 46

‘Stipt om vijf uur ’s ochtends zingt Ernst luidkeels NSB-
liederen’

Roy Korbijn, verpleeghuis

(afdeling voor mensen met dementie) 53

“Het is toch van de zotte dat ik al 85 jaar mijn liefdesleven verstop?” zegt ze op haar sterfbed’

Jennifer Bergkamp, wijkverpleging 59

‘Ze huilt, woelt in haar bed en kermt in het Thais’

Linda van Binsbergen, verpleeghuis 62

‘De bevalling begint midden in de woonwijk tijdens een koude winternacht’

Robert Vreugdenhil, ambulance 65

‘En dan volgt dé vraag die alle ouders stellen: hebben jullie alles gedaan om mijn kind te redden?’

Marieke Gelmers*, spoedeisende hulp 72

‘Ik tref mensen op hun meest kwetsbare momenten’

Alfred de Jong, anesthesie 83

‘We kammen de stad uit op zoek naar een man met een olifantentong’

Jorre Jansen, ambulance 93

‘Een protocol moet niet ten koste gaan van goede zorg’

Cynthia van Campen, ambulante zorg thuis 98

‘Mevrouw Bos is nergens te vinden’

Mattie Hoogstraate, verpleeghuis

(afdeling voor mensen met dementie) 103

‘Hoe is het mogelijk dat mijn cliënt en ik dezelfde muziek mooi vinden, terwijl hij zoiets ergs heeft gedaan?’

Lies Koning, tbs-kliniek 109

“Als mijn man doodgaat, dan hoeft het voor mij ook niet meer,” hoor ik de vrouw van mijn cliënt zeggen’

Hans Olierook, psychiatrie en palliatieve zorg 114

“Ik bén geen patiënt,” roept mijn collega, terwijl hij door andere collega’s tegen de grond wordt gewerkt’

- Yvonne Smits-Tuerlings, acute psychiatrie 129
- ‘Om kwart voor twaalf bel ik de dochter. “Als je afscheid van je vader wil nemen moet je nú komen”’
- José Adriaanse, verpleeghuis 134
- ‘Vannacht is ze niet terminaal ziek, maar de bruid’
- Eef Kramer Ooijevaar, hospice 141
- ‘We deden spelletjes om wakker te blijven’
- Joop Boschma*, afdeling neurologie 149
- “‘Als ik wil, knijp ik je dood,” zegt de man, terwijl hij mijn keel verder dichtknijpt’
- Tino Broekstra, gehandicaptenzorg 152
- ‘Opeens klinkt er een oorverdovend kabaal vanuit een lege patiëntenkamer’
- Griëtte Vrieling, spoedeisende hulp 165
- ‘De nacht maakt iemand die kwetsbaar is nóg kwetsbaarder’
- Richard Touw, crisisdienst ggz 176
- “‘Er zit daar een man!’ roept de patiënt. Ze wijst naar een lege stoel’
- Sandra Kleefstra, afdeling longziekten 181
- ‘Het voelt alsof ik faal, omdat ik er niet op tijd bij was’
- Benjamin van Aurich, verpleeghuis 188
- ‘Ondanks het afkicken lijkt Dora niet op te knappen’
- Corinne Krikhaar, afkickkliniek 193
- ‘O nee, we gaan nu moeder én kind verliezen’
- Ike Groot, afdeling verloskunde 198

Dankwoord 208

* Omwille van privacy zijn de namen van deze zorgverleners aangepast.

Voorwoord

Tommie Niessen

Het is 03.17 uur. De koffiemachine loopt. Iets verderop tikt een klok die te hard klinkt voor dit uur. De gang is halfdonker, de wereld klein. In deze uren hoor je meer dan overdag. Zuchten. Fluisteren. Soms een lach die je niet verwacht.

De nacht in de zorg is een wereld op zich. Anders. Stil, maar vol leven. Terwijl de meeste mensen slapen, gebeurt hier alles wat er echt toe doet. Iemand ademt voor het laatst. Iemand anders haalt opgelucht adem omdat de pijn eindelijk zakt. Een cliënt zoekt een hand, een collega een kort gesprek, een familielid een beetje troost.

Ik heb altijd iets met de nacht gehad. Misschien omdat het dan eindelijk even stil is. Niet dat er niets gebeurt – integendeel –, maar het voelt anders. Je hebt de tijd om te kijken, te luisteren, te voelen. Niemand doet zich beter voor dan hij is. De nacht haalt iets echts naar boven. Bij de mensen voor wie we zorgen, maar ook bij onszelf.

Toen Rhijja mij vroeg om het voorwoord van dit boek te schrijven, hoefde ik niet lang na te denken. *Nachtdienst* is niet zomaar een bundel met verhalen. Het is een eerbetoon aan de uren waarin de zorg het meest kwetsbaar en tegelijk het meest puur is. Het staat vol verhalen die niet alleen laten zien wat we dóén in de zorg, maar vooral wie we zijn.

De getuigenissen komen uit alle hoeken van de zorg. Van het hospice tot de spoedeisende hulp. Van de wijkverpleging tot de psychiatrie. Ze gaan over geboorte, dood, pijn, angst, agressie, liefde, humor. En over al die momenten daartussen die nooit op een rooster passen.

Wat me raakt, is dat deze ervaringen niet zijn opgeschreven om te choqueren of te ontroeren, maar om te laten zien hoe het echt is. De nacht vergroot alles uit. De geur van een kamer, het geluid van een infuuspomp, een blik van iemand die weet dat het bijna voorbij is. Het zijn die details die blijven hangen.

Ik herken veel in de mensen die in deze bundel aan het woord komen. Zoals in Rian, die schrijft over het voorlezen van een afscheidsbrief. Of in Gea, die een zwerver in een doos laat slapen omdat dat voor hem veiliger voelt dan een bed. Of in Griëtte, die een trauma oploopt op de SEH en leert hoe slecht we als zorgverlener soms voor onszelf zorgen. En ja, ook mijn eigen verhaal staat ertussen. Over Marie, de vrouw die me leerde dat de dood soms stilletjes komt, zonder waarschuwing.

Wat al deze verhalen bindt, is iets wat we vaak moeilijk onder woorden kunnen brengen: de nabijheid. Dat wat er ontstaat tussen twee mensen die elkaar eigenlijk niet kennen,

maar elkaar op het meest kwetsbare moment ontmoeten. Die momenten kun je niet trainen of plannen. Die gebeuren gewoon, omdat we mens zijn.

Als ik de stukken uit dit boek lees, denk ik ook aan de nachten waarin ik zelf heb gezeten. Aan het wachten tot iemand rustig ademt. Aan het opruimen van een kamer nadat iemand is overleden. Aan het kopje thee dat je drinkt met een collega, midden in de nacht, terwijl de klok richting vijf uur kruipt. Soms lach je. Soms zwijg je. Soms zeg je alleen: ‘Wat een nacht hè.’

De nachtdienst leert je wat echt belangrijk is. Dat stil zijn soms genoeg is. Dat een glas water of een hand op een arm meer kan betekenen dan honderd woorden. En dat zorgen voor een ander niet altijd zwaar hoeft te zijn, maar juist licht kan voelen.

De nacht leert je ook iets over jezelf. Over geduld. Over loslaten. Over hoe sterk je bent als je het niet meer weet. Want er zijn momenten dat het je raakt. Een kind dat sterft. Een partner die niet meer weet hoe hij verder moet. De geur van parfum die blijft hangen nadat iemand is overleden. Dat draag je mee, of je wilt of niet.

Ik hoop dat dit boek gelezen wordt door iedereen die in de zorg werkt. Maar eigenlijk ook door iedereen daarbuiten. Want de verhalen in *Nachtdienst* gaan over ons allemaal. Over angst, liefde, verlies en troost. Over de wens om gezien te worden. Over het leven zelf – in zijn meest rauwe, eerlijke vorm.

Als ik één wens mag uitspreken voor wie dit boek leest, is

het deze: lees met aandacht. Niet alleen met je ogen, maar ook met je hart. Stel je voor dat jij daar zit, in die kamer, met dat licht van de nachtlamp, met de stilte om je heen. Misschien herken je jezelf in de verpleegkundige, misschien in de patient. Misschien in allebei.

En terwijl je leest, weet dan dat achter al deze verhalen iemand zat die écht luisterde. Die vroeg, voelde en opschreef zoals het was. Zoals het is.

Heel veel dank aan en respect voor Rhijja – voor haar aandacht, haar gevoel en haar vermogen om de nacht te vangen in woorden. Eerlijk, dichtbij en met een open hart. Van mens tot mens.

Tommie Niessen

A handwritten signature in black ink, reading 'Tommie' in a cursive, flowing script.

Verpleegkundige, schrijver, spreker

Inleiding

Als klein meisje wist ik niet beter of mijn moeders werk bestond uit nachtdiensten draaien in het ziekenhuis. ‘Bij de baby’tjes,’ zei ze dan. Als verpleegkundige in een Alkmaars ziekenhuis op de afdeling verloskunde en de kraamafdeling. Ze hield van de betrekkelijke rust van de nacht, het kleine clubje collega’s en vond het fijn dat ze zo overdag vaker bij ons kon zijn. Wanneer wij op school zaten, sliep zij.

Als ik haar vanuit mijn slaapkamerraam uitzwaaide terwijl ze met de fiets via het tuinpad de duisternis in verdween, had ik geen idee wat haar te wachten stond. Terwijl ik op één oor lag, maakte mijn moeder van alles mee. Verhalen die ik niet kende en waar ik ook zelden naar vroeg, ook niet als ik haar na schooltijd wakker knuffelde in bed.

Toen ik aan dit boek begon, heb ik mijn – inmiddels gepensioneerde – moeder natuurlijk meteen gevraagd of ze een mooi verhaal wist. ‘Kind, ik heb geen idee,’ was het antwoord. Het enige wat ik wist was dat ‘werken met baby’tjes’ niet alleen maar leuk was. Want er gingen ook baby’s dood, en dan

werd een bevalling opeens een intens verdrietige gebeurtenis. Dat vertelt ook mijn moeders oud-collega Ike, die zich wél ontelbaar veel verhalen herinnert en de mooiste met me deelde.

Tijdens het schrijven van dit boek kwam ik erachter hoe ongelooflijk veelzijdig en indrukwekkend de nachtdienst eigenlijk is. Zorgverleners maken sowieso de meest bijzondere dingen mee omdat ze dicht bij de patiënten komen, als zij het meest kwetsbaar zijn. Bijvoorbeeld op hun sterfbed, als ze ernstig ziek zijn, of wanneer ze zo gewond zijn dat niemand weet of ze het gaan redden.

De nacht voegt daar nog een extra dimensie aan toe. Als de wereld stil is en de ruis van de dag is verdwenen, komen piekergedachten naar boven. In de intimiteit van de nacht delen patiënten hun diepste zielenroerselen. Zo vertrouwt een cliënt verpleegkundige Jennifer op haar sterfbed een geheim toe dat ze haar hele leven heeft meegedragen. En deelt de achtjarige terminaal zieke Rosa haar grootste zorg met verpleegkundige Jan Willem.

's Nachts sta je met minder collega's op de werkvloer. Dat maakt de band sterker, maar er rust ook meer verantwoordelijkheid op je schouders en je bent kwetsbaarder dan overdag. Zo wordt verpleegkundige Hans onderweg naar zijn dienst omsingeld door een groep boze jongens. En Griëtte haalt altijd opgelucht adem als ze ziet dat er die nacht ook een mannelijke collega werkt.

De nacht doet iets met de psyche, van de patiënt én de zorgverlener. Zo vertelt verpleegkundige Richard hoe de nacht herbelevingen en trauma's triggert bij psychisch kwets-

bare patiënten. Maar de nacht kan je ook melig maken, wat resulteert in lollige uitspattingen. Verpleegkundige Marcellino trekt met zijn grappen zijn collega's door de zwaarste uren heen. Het houdt hen niet alleen wakker en alert, maar geeft ook de broodnodige verlichting in een veelal zwaar beroep.

De nacht maakt je ook schrikachtiger. Zo vertelt Sandra over een collega die zó schrikt dat ze dwars door een glazen deur rent. En hoe zijzelf bij een patiënt op een horrorscenario stuit dat haar nog lang bijblijft.

Voor dit boek heb ik uitsluitend verpleegkundigen en verzorgenden geïnterviewd. Omdat zij letterlijk en figuurlijk het dichtst bij de patiënt komen. Hun verhalen laten ook zien hoe veelzijdig hun vak is. Het hardnekkige vooroordeel dat ze 'alleen maar billen wassen' blijkt totaal misplaatst. Ze vertellen me hoe je aan iemand kunt zien dat hij binnen een uur zal overlijden. En wat je als eerste doet als iemand stervend de spoedeisende hulp binnenkomt. Ze geven me nieuwe inzichten over hoe anders kinderen omgaan met de dood en afscheid. En vertellen hoe ze levens redden, simpelweg door te vertrouwen op hun onderbuikgevoel.

Daardoor is dit boek niet alleen een ode aan de nachtdienst, maar ook een eerbetoon aan verpleegkundigen en verzorgenden. En stiekem het meest aan mijn moeder, die bij zoveel andere moeders een onuitwisbare indruk heeft achtergelaten. Júíst in de nacht.

Rhijja Jansen
september 2025

‘Het leven loslaten is soms een taai klusje’

Rian Krijger (1973)

Verzorgende individuele gezondheidszorg
(IG) in terminale nachtzorg thuis

Sterven is een ingrijpende gebeurtenis. Je kunt maar één keer afscheid nemen van het leven. Dat ik als zorgverlener in zo’n moeilijke en verdrietige periode zo dichtbij mag komen is bijzonder. Voor de cliënt en de naasten wil je graag dat iemand een ‘goede dood’ heeft. Dus rustig kunnen sterven, in de eigen omgeving, zonder pijn, angst of andere narigheid.

Ook voor naasten is het belangrijk dat zij erbij betrokken worden en zich gezien voelen. Ik probeer altijd zo goed mogelijk uitleg te geven bij wat er gebeurt, een luisterend oor te bieden en ze het gevoel te geven dat ik er ook voor hen ben. Onlangs wachtte de zoon van een cliënt me aan het begin van mijn nachtdienst wanhopig op, met zijn handen letterlijk in het haar. Want zijn vader lag op sterven en het proces ging zo snel. Hij was vreselijk verdrietig om het naderende afscheid en had een goede band met zijn vader.

Die nacht vertelde hij me dat hij de begrafenisspeech al af had. ‘Wat goed! Heb je hem al voorgelezen aan je vader?’ vroeg ik hem. ‘Nee, natuurlijk niet,’ was het antwoord. Zijn

vader was immers nog niet dood? Ik zei hem dat er vast heel liefdevolle dingen in de speech stonden, misschien vond zijn vader dat wel fijn om te horen nu hij er nog was?

De volgende dag overleed zijn vader. Toen ik de familie 's avonds ging condoleren, kwam de zoon direct op me afgelopen. Hij vertelde dat hij mijn advies had opgevolgd en de brief had voorgelezen aan zijn vader. Hoewel zijn vader al erg slaperig was door de medicijnen, reageerde hij met een glimlach en kneep hij zijn zoon in zijn hand. Die bedankte me uitgebreid voor mijn advies. Dat is toch prachtig, dat je door zoiets simpels echt iets kunt betekenen voor iemand? Hij had dat moment met zijn vader zo waardevol gevonden.

Soms rijd ik na een overlijden naar huis en pink ik een traantje weg. Maar vaak voel ik ook opluchting: wat fijn voor die cliënt dat ze geen pijn meer heeft, dit was ook geen leven meer. Door de jaren heen heb ik een goede balans gevonden tussen oprechte betrokkenheid en professionele afstand. Alhoewel de balans ook nog weleens doorslaat naar betrokkenheid.

Ik heb een contract van dertig uur per week, maar terminale zorg laat zich niet plannen. De ene week liggen er veel mensen op sterven en werk ik de hele week. Maar er gaan ook weken voorbij dat ik niet werk. Ik moet wel altijd beschikbaar zijn, dus ik kan om vier uur 's middags te horen krijgen dat ik die nacht mag gaan werken. Tijdens een nachtdienst houd ik vooral toezicht. Ik kijk of de cliënt comfortabel is, geen pijn heeft en lekker ligt. Ik geef indien nodig medicatie, of ik probeer hem gerust te stellen als hij onrustig is.

Door mijn aanwezigheid kan de partner van de cliënt